

Leuan nivelrikkoon

tepsivät purentakisko ja fysioterapia

Leukanivelten nivelrikko on yleistä, mutta vain harvat päätyvät sen vuoksi leikkaushoitoon. Kantasoluhoidoilla osataan tehdä jo uutta leukaluuta, mutta leukanivelen rustoksi sopivia synoviaalisoluja ei vielä osata tuottaa.

HUS:n suu- ja leukasairauksien klinikan ylilääkäri **Risto Kontio** toteaa, että leukanivelten ongelmat ovat hyvin yleisiä. Vähintään lievä leuan nivelrikko on kolmasosalla väestöstä – eli karkeasti arvioiden joka kolmannella vastaantulijalla. Lievien leukaoireiden takia ei kuitenkaan välttämättä päädytä aktiivihintaan, suuri osa näistä oireista on ohimeneviä.

Leukakirurgisia toimenpiteitä tehdään Suomen yliopistollisissa keskussairaaloissa runsaasti, mutta ne kohdistuvat pääasiassa muuhun kuin nivelrikon hoitoon.

– Leikkaan säännöllisesti syöpä- ja traumapotilaita. Leuan nivelrikko näyttelee isoa roolia tutkimuksen ja seurannan osalta, mutta aika harvat joutuvat sen vuoksi leikkaukseen, ylilääkäri Kontio toteaa.

Peräti 60–70 % leuan oireilevaa nivelrikkoa potevista saa avun konservatiivisen hoidon avulla eli ilman leikkausta. Fysioterapian ohella purentakisko on yleinen hoitomuoto.

Mitä tehdä, jos suu ei aukea

Leukanivelrikon oireita ovat nivelen naksuminen tai rutina, kipuoireet ja vakavissa tapauksissa suun avaamisrajoitus.

– Ihmiset hakeutuvat hoitoon yleensä vasta sitten, kun kipu on voimakasta tai suu ei enää aukea kunnolla, Kontio kertoo.

Leukanivel voi olla syödessä myös niin kipeä, ettei sen kanssa enää pärjää. Myös yökipu voi kuulua oirekuvaan.

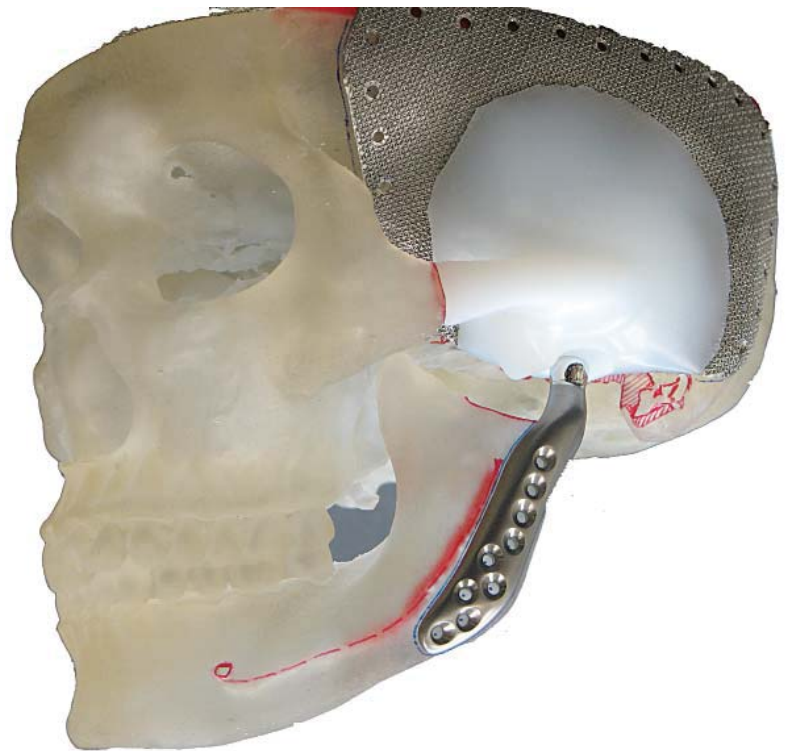
Nivelen naksumista selittää leukanivelen rustoisen välilevyn osittainen rikkoutuminen. Kun naksuminen kuuluu korvan läheltä leukanivelen alueelta, ääni voi tuntua ylivoimaisen häiritsevältä. Yllättävän monessa tilanteessa apu löytyy purentakiskohoidosta.

– Purentakisko on kuin kävelykeppi polvinivelrikossa: otetaan paino pois nivelen alueelta ja käytetään purentakiskoa niin paljon kuin pystytään. Sosiaalisista syistä purentakiskoa voidaan käyttää useimmiten vain kotona, useimmat saavat kuitenkin avun jo sen ilta- ja yökäytöstä.

Purentakiskoa kannattaa käyttää öisin sekä mahdollisimman paljon myös hereillä ollessa, esimerkiksi kotona televisiota katsellessa, arkiaskareita touhutessa ja lukiessa.

Purentakiskolla eroon narskuttelusta

– Useilla potilailla leuan nivelrikkoon liittyy hampaiden narskuttelu yöllä. Ei tiedetä, onko narskuttelu nivelrikon syy vai seuraus. Purentakiskon avulla siitakin voi kuitenkin päästä eroon. Purentakisko myös suojaa hampaita. Leuka ohjautuu rentoutuneeseen purentaan, narskuttelutarve vähenee eivätkä hampaat narskuttelun seurauksena kulu, Kontio selvittää.

Leukanivelproteesi suunnitellaan ja valmistetaan jokaiselle leikattavalle yksilöllisesti.

Kuva Risto Kontio

HUS:n suu- ja leukasairauksien klinikan ylilääkäri Risto Kontio kertoi Niveltiedolle mm. 3D-mallinnuksesta, jolla yksilölliset leukaproteesit suunnitellaan. Kuva Katri Kovasiipi

Ihmiset tottuvat purentakiskoon yllättävän hyvin. Sopeutuminen on yli 90-prosenttista, ja yli puolet hoidettavista saavat siitä selkeästi apua. Hoito on tehokas ja turvallinen, eikä itsessään voi aiheuttaa vammoja.

Usein purentakiskon rinnakkaishoitona käytetään fysioterapiaa, varsinkin silloin, jos potilaalla on taipumus hampaiden narskutteluun.

– Purentalihakset ovat osa pään ja kaulan lihaksistoa, joten nars-

kutteluun liittyy usein niska-hartiaseudun jännityksiä. Ne puolestaan tuottavat usein päänsärkyjä. Fysioterapia kohdistetaan koko niska-hartiaseudun alueeseen, ja yli puolet potilaista saa apua myös tästä hoidosta, Kontio kertoo.

Leuan nivelrikko yleistyy iän myötä, kuten muutkin nivelrikon muodot. Myös nuorilla ilmenee joskus leukanivelrikkoa. Heidän kohdallaan nivelrikkoa pyritään hoitamaan ilman kirurgisia toimenpiteitä.

Hellittämätön kipu vie leikkaukseen

Silloin, kun leukanivelen kipu on hyvin voimakasta eikä sitä saada millään muilla hoidoilla laantumaan, voi edessä olla leikkaushoito. Leikkaushoitoon päädytään myös silloin, kun suun rajoittunut avautuminen ei parane konservatiivisista hoidoista huolimatta tai leukanivelalue on luutunut.

jatkuu seuraavalla sivulla

– Konservatiivisten, ilman kirurgiaa tehtävien hoitojen yhteydessä yleensä seurataan 6–8 kuukautta, helpottuuko nivelen liukuliike ja avautuminen. Jos leuka avautuu edelleen vain alle kaksi senttiä eikä tilanne korjaannu, täytyy leikata, kertoo Kontio.

– Yksi syy leikkaushoitoon on ns. avopurenta, jossa leukanivel on rikkoutunut kummaltakin puolelta niin pahasti, että se liukuu liikaa taaksepäin. Hampaisto on etualueilta niin auki, ettei potilas pysty enää syömään, Kontio kuvailee.

Korkeintaan kymmenesosa leukanivelrikkon vuoksi hoitoon tulleista potilaista joutuu leikkaustoimenpiteeseen. Yleisin leikkaus tässä yhteydessä on nivelskopia, joka tarkoittaa niveltutkimusta tähyttämällä ja nivelen huuhtelua. Nivelskopiolla saavutetaan yllättävän hyviä tuloksia, vaikka ihan tarkkaan ei tiedetäkään, minkä vuoksi se auttaa.

Kolmen tyyppisiä leikkauksia

Jos leukanivelongelmien syynä on välilevyn vaurio, se korjataan poistamalla välilevy.

– Leukanivelessä on rustoinen välilevy, joka on kuin laakerina

nivelpintojen välissä. Jos sen vaurio on riittävän suuri, se aiheuttaa kipua ja leuan avausrajoituksen. Yli puolet välilevyruston poistoon päätyvistä potilaista saavat tästä hoidosta myös avun vaivaansa, kertoo Kontio.

Toisenlainen leikkaus tarvitaan, jos välilevy on jo täysin hajonnut ja nivelpintojenkin rusto on vaurioitunut. Rustovaurio ei näy röntgenkuvissa, ja siksi tarvitaan tutkimuksen apuna magneettikuvausta. Pitkälle edenneen nivelrikkon hoitona on usein leukanivelproteesi. Ne ovat yleensä yksilöllisesti tehtyjä.

– Proteesit tehdään 3D-tekniologialla potilaan mittojen mukaan. Niiden materiaaleina on titaania sekä koboltti-kromia, ja pinnassa on hyvin kestävä muovirakennelma. Lähetämme Yhdysvaltoihin 3D-kuvan potilaan leuan muodosta. Suunnittelemme heidän kanssaan proteesin muodon ja paikan ja noin kuuden–kahdeksan viikon kuluttua saamme yksilöllisen, valmiin proteesin.

Rakenteeltaan leukaproteesi muistuttaa lonkkaproteesia. Kuppiosa tulee kallonpohjan puolelle, alaleuan niveluloke kiinnitetään ruuveilla alaleukaan.

Kantasoluista saadaan uutta leukaluuta

Hyvissä olosuhteissa onnistutaan jo nyt tekemään leukaluun alueelle uutta leukaluuta ihmisen omista kantasoluista. Tätä menetelmää voidaan soveltaa syöpä- tai onnettomuustilanteissa syntyneiden suurten leukaluun puutosten korjaamiseen.

Leukanivelen rusto on kuitenkin osittain erilaista kuin kehon muut rustot: synoviaalirustoa. Ainakaan vielä ei kantasoluista tehtävää rustokudosta saada erikoistumaan synoviaalirustoksi.

– Kantasoluista tuotettuja rustosoluja saadaan jo erikoistumaan fibro- eli sidekudosrustoksi, mutta ei synoviaalirustoksi. Tutkimuksia on meneillään laajalla rintamalla, ja itse olen seurannut läheltä Sveitsissä tehtävää kansainvälistä rustotutkimusta. Osittain olen myös mukana projektissa, jossa selvitetään rustosolujen erilaistamisen mahdollisuuksia, Kontio kertoo.

Leukanivelrikkon syyt ovat todennäköisesti geneettisiä, ellei alkusyynä ole tapaturma. Näin ollen leukanivelen nivelrikkkoa ei voi omilla valinnoillaan varsinaisesti ehkäistä.

Katri Kovasiipi

Mitä teen, jos leuka oireilee?

- Jos leuka rutisee, mutta siitä ei ole haittaa, ei sille kannata tehdä mitään.
- Jos narskuttelet hampaita öisin, keskustele asiasta hammaslääkäriin kanssa.
- Jos leuka vaivaa ajoittain, kannattaa hakeutua hammaslääkäriin; purentakisko voi olla tarpeen.
- Jos rutina häiritsee ja leuka on iltaisin kipeä, mene hammaslääkäriin: tavallinen hammaslääkäri osaa Suomessa tehdä purentakiskon. Vaikeissa tapauksissa hammaslääkäri voi kirjoittaa lähetteen erikoissairaanhoidon.